

CORPUS

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ • ΙΣΤΟΡΙΑ • ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΛΟΓΙΑ • ΚΑΛΕΣΤΕΡΙΑ • ΜΑΤΙΣΜΩΝ

Ανασκάπτοντας την Αρχαία Αθήνα

«Η Πόλη
κάτω
από την Πόλη»

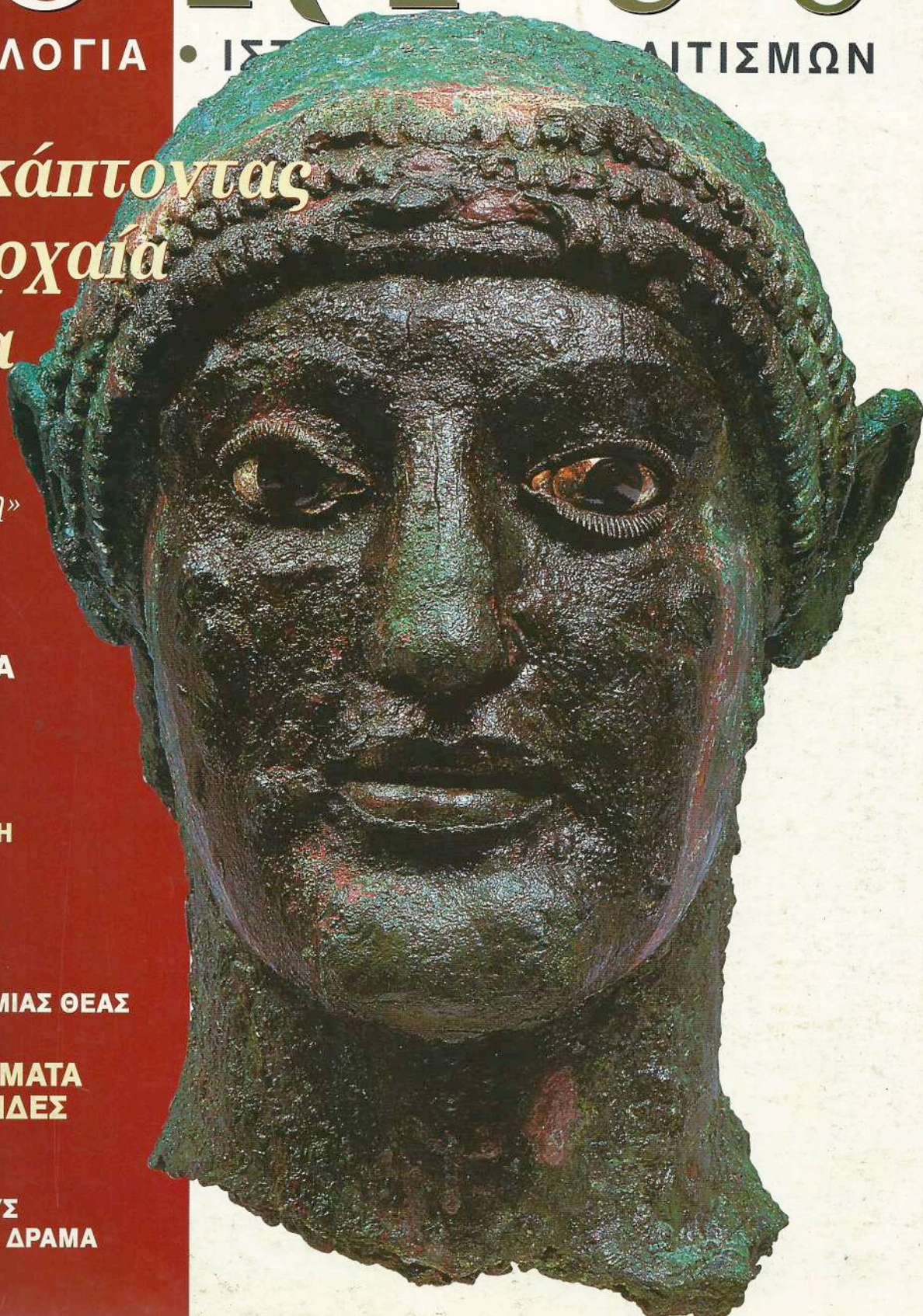
**Η ΜΑΓΕΙΑ
ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ
ΑΙΓΥΠΤΟ**

**ΝΑΒΑΤΑΙΑ
Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ
ΤΗΣ ΠΕΤΡΑΣ**

**Η ΑΦΡΟΔΙΤΗ
ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ
Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΜΙΑΣ ΘΕΑΣ**

**ΧΡΥΣΑ ΕΛΑΣΜΑΤΑ
ΧΡΥΣΕΣ ΕΛΠΙΔΕΣ**

**ΜΑΣΚΕΣ
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥΣ
ΣΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΔΡΑΜΑ**

Ανασκάπτοντας την Αρχαία Αθήνα

Μελαμβαφής αττικός
κάνθαρος, με διακόσμηση
του τύπου της «δντικής κλιτύος».
Από τον τάφο 196. Τέλη 4ου - αρχές
3ου αιώνα π.Χ. Σταθμός «Σύνταγμα»
(Αρ. Κατ. 138 / βλ. σελ. 32).
© Υπουργείο Πολιτισμού -
Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Σε μερικούς από εμάς η θέαση ενός αρχαίου ιερού, ενός γλυπτού ή ζωγραφισμένου αγγείου, κάποιου ελληνικού ερειπίων, προκαλεί στον ψυχικό και πνευματικό μας κόσμο μια «πολυσύνθετη συγκίνηση», για να θυμηθούμε τα λόγια του αείμνηστου Χρήστου Καρούζου. Όλα αυτά προσλαμβάνουν βέβαια μια ιδιαίτερη υπόσταση, μια «ξεχωριστή θερμότητα», αν τα φαντασθούμε μέσα στο ιστορικό τους πλαίσιο, με την καθημερινή ζωή να δίνει πνοή σε σπασμένα μάρμαρα, σε ακέφαλα αγάλματα ξεχασμένων θεών και σε θεμέλια σπιτιών, που ακουμπούν πλάι σε αρχαίους δρόμους και στενωσιές. Τότε αρχίζει να αναστήνεται μέσα από το παρελθόν μια αρχαία πόλη, η δική μας πόλη, η Αθήνα που όλοι αγαπήσαμε. Και

να πουν έρχεται στην επιφάνεια! Οι δρόμοι της, οι άναρχα δομημένες συνοικίες της, τα σπίτια της, συχνά ταπεινής κατασκευής, ακόμη και όταν πρόκειται για εξέχουσες προσωπικότητες, αποκαλύπτονται με τρόπο εντυπωσιακό για να μας θυμίσουν, «με την αλλοτινή μορφή τους που δεν γνωρίσαμε κι όμως την ξέρουμε» (Γ. Σεφέρης), ότι η πιο φημισμένη, η πιο λαμπρή πόλη της Αρχαιότητας βρίσκεται θαμμένη λίγα μέτρα πιο κάτω. Τα σημαντικότερα αρχαιολογικά ευρήματα που ήλθαν στο φως με τις εργασίες του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου Αθηνών μπορεί να τα θαυμάσει κανείς στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, όπου εκτίθενται ήδη από τον Φεβρουάριο του 2000 και έως τον Δεκέμβριο του 2001.

«Η Πόλη κάτω από την Πόλη»

Η Έκθεση των Ευρημάτων του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου Αθηνών
στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης Ν.Π. Γουλανδρή

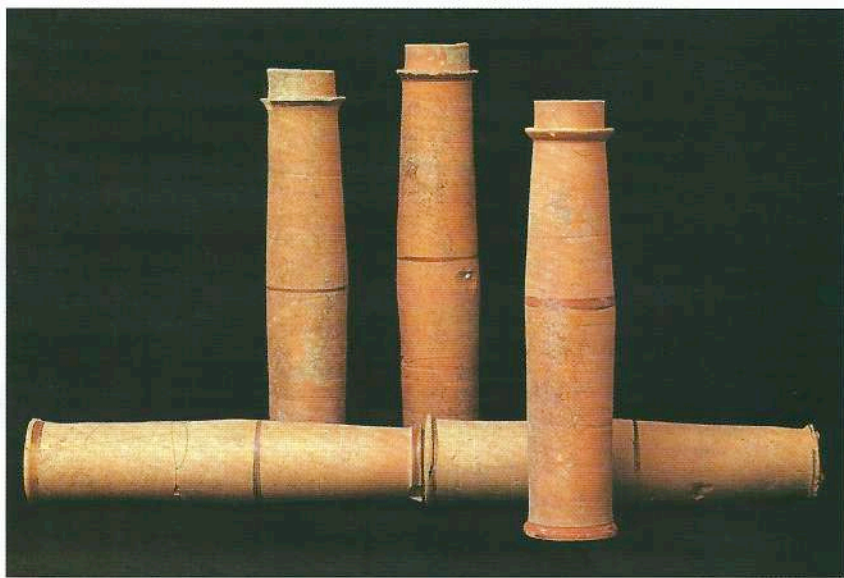
Αν εξαιρεθεί η καταστροφή σημαντικών αρχαιοτήτων, η κατασκευή του Μητροπολιτικού Σιδηροδρόμου (Μετρό) έδωσε τη δυνατότητα να ανασκαφθούν σημεία της πόλης με εξέχουσα σημασία προσφέροντας χρήσιμες επιστημονικές πληροφορίες και βοηθώντας στην ανασύσταση της εικόνας της αρχαίας Αθήνας. Ευχάριστη εξαίρεση από την καταστροφή - δεν πρέπει να λησμονούμε ότι ανασκαπτόταν η Αθήνα και όχι οποιαδήποτε άλλη πόλη - αποτέλεσε και η διατήρηση ακεραίου τμήματος του ρωμαϊκού βαλανείου, που αποκαλύφθηκε στο φρέαρ Ζαπτείου (στη συμβολή των οδών Βασιλίσσης Αμαλίας και Βασιλίσσης Ολγας), και επίσης η απόσπαση και η μεταφορά ενός μεγάλου τμήματος του βαλανείου της λεωφόρου Αμαλίας, το οποίο, σύμφωνα με το σχέδιο, θα τοποθετηθεί στην Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου ούτως ώστε να χρησιμεύσει ως χώρος εκπαίδευσης των εκεί φοιτητών της Αρχαιολογίας. Μπορούμε να φαντασθούμε τους Έλληνες αρχαιολόγους να πασχίζουν «εν μέσω ενθουσιασμού και μελαγχολίας» να περιśώσουν ό,τι ήταν δυνατόν. Λέγεται ότι κάπου 22 αρχαιολόγοι με τους βοηθούς τους και 200 εργάτες πάλεψαν με τον χρόνο, και όχι μόνο, για να κρατήσουν έστω σε κάποια σχέδια ή φωτογραφίες, σαν μια φευγαλέα ματιά, τα ιερά μαρτύρια μιας πανάρχαιας πόλης, η οποία απλώς μάς φιλοξενεί αλλά που υπόκειται και η ίδια στους νόμους της μεταβολής.

Η Γ' Εφορεία Αρχαιοτήτων επωμίσθηκε το μεγαλύτερο βάρος των ανασκαφών, καθώς ανέσκαψε τους 17 από τους 20 σταθμούς, μαζί με τα αντίστοιχα φρέατα. Η Β' Εφορεία Αρχαιοτήτων είχε στην αρμοδιότητά της τους σταθμούς «Δάφνη» (Γραμμή 2) και «Κατεχάκη», «Εθνική Αμυνα» (Γραμμή 3). Η 1η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων ανέλαβε τον σταθμό «Μοναστηράκι» και τα δύο φρέατα Μητροπόλεως και Αγίων Ασμάτων. Η Α' Εφορεία Ακροπόλεως ανέλαβε τον σταθμό «Ακρόπολις», όπου η ανασκαφή υπό την εποπτεία του εφόρου Πέτρου Καλλιγά στην περιοχή νότια και ανατολικά του ιερού βράχου έφερε στο φως απτές μαρτυρίες της συνεχούς κατοίκησης του χώρου από την 3η χιλιετία π.Χ. έως τις μέρες μας (από την ταφική χρήση της ύστερης Πρωτοελλαδικής εποχής, στην οικιστική οργάνωση των ιστορικών χρόνων, με το οδικό δίκτυο, τις οικίες και τα εργαστήρια, έως τις μεγάλες ιδιωτικές οικοδομές των υστερορωμαϊκών χρόνων αλλά και ακόμη νεώτερες κατασκευές). Στο οικόπεδο Μακρυγιάννη (δίπλα από το Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως) αποκαλύφθηκαν αρχαίοι τάφοι, δάπεδα, τοίχοι, φρέατα, δρόμοι (οριοθετημένοι εκατέρωθεν από σειρές κυβολίθων και με έντονα τα ίχνη από τους τροχούς αμαξών και αρμάτων στην επιφάνειά τους), αποχετευτικοί αγωγοί, εργαστήρια και άλλα οικοδομικά κατάλοιπα διαφόρων εποχών, με πιο χαρακτηριστικούς τους συμπαγείς ρωμαϊκούς τοίχους, θεμελιωμένους βαθιά μέσα στον φυσικό βράχο, καταστρέφοντας μ' αυτόν τον τρόπο όλες τις προγενέστερες κατασκευές. Στην πε-

Η αρχαία Οδός Ι και το αποχετευτικό σύστημα μετά την αφαίρεση των οδοστρωμάτων.
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Στελέχη πήλινου αγωγού ύδρευσης που βρέθηκαν σε λάξευμα στον φυσικό βράχο κατά μήκος της αρχαίας Οδού Ι. 5ος αιώνας π.Χ. Σταθμός «Ακρόπολις». (Αρ. Κατ. 30).
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μαρμάρινο αγαλμάτιο ανδρικής μορφής με κέρας Αμάλθειας, που εικονίζει πιθανώς τον Αγαθό Δαίμονα, θεότητα ευμενή, αρκετά δημοφιλή στην Αρχαιότητα καθώς εξέφραζε το αγαθό πνεύμα και χάριζε ευτυχία. Συχνά λατρευόταν μαζί με την Τύχη ή και σε συνάρτηση με άλλες θεότητες σε Ασκληπιεία ως θεός που εννοούσε την ίαση. Πιθανώς 1ος αιώνας π.Χ. Σταθμός «Ακρόπολις». (Αρ. Κατ. 40). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Ελεφαντοστέινο πλακίδιο με παράσταση ενός Διοσκούρου με τον ίππο του. Ο ιπποδαμιαστής θεός φορά πύλο, τον χαρακτηριστικό κωνικό σκούφο των Διοσκούρων και χλαμύδα. Στο δεξί χέρι κρατά δόρυ ενώ με το αριστερό περιφίγγει τον χαλινό του ίππου. Χαρακτηριστικοί σπειροειδείς βόστρυχοι στεφανώνουν ένα αγένειο στρογγυλό πρόσωπο που είναι στραμμένο προς τα αριστερά. Το σύνολο ήταν μερικώς επιχρυσωμένο (όπως υποδηλώνει η εύρεση ψήγματος χρυσού πάνω από το αριστερό γόνατο του θεού). Το πλακίδιο πρέπει να ήταν, μαζί με ένα άλλο παρόμοιο, τμήμα ελεφάντινης διακοσμητικής επένδυσης κάποιου ξύλινου κιβωτίου. 5ος - 6ος αιώνας μ.Χ. Σταθμός «Ακρόπολις». (Αρ. Κατ. 43). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μυκηναϊκή κεραμική: δίωτη κύλικα, με πορτοκαλέρυθρη-καστανέρυθη διακόσμηση, διπλό αγγείο με κατακόρυφη υπερυψωμένη καλαθόσχημη ταινιωτή λαβή, μόνωτη κύλικα και χάνδρες φαγεντιανής. Από ορθογώνιο ταφικό λάκκο (88). Δεύτερο ήμισυ 15ου - πρώτο ήμισυ 14ου αιώνα π.Χ. Σταθμός «Ακρόπολις». (Αρ. Κατ. 4-7). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Ευρήματα από πρώιμη πρωτογεωμετρική ταφή (τάφος 57, αρχές 10ου αιώνα π.Χ.): ζεύγος χρυσών ενωτίων (10), δύο σιδερένια και δύο χάλκινα δακτυλίδια (11-12 & 13-14) και μία σιδερένια περόνη (15). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

ριοχή αυτή αναμένεται να εντοπισθεί στο μέλλον και μία από τις πύλες της πόλης, οι Αλάδες Πύλες, από τις οποίες ξεκινούσε ο δρόμος που οδηγούσε στο Φάληρο. Στο φρέαρ Πετμεζιά, νοτίως του Μακρυγιάννη και έξω από το τείχος, αποκαλύφθηκαν 64 τάφοι διαφόρων τύπων και ταφικοί περίβολοι, που ανήκουν στα παρόδια νεκροταφεία της διερχόμενης από την περιοχή οδού προς το Φάληρο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαπίστωση σε διάφορα σημεία του χώρου της τέλεσης μιας ιδιαίτερης τελετής των Αθηναίων για τον καθαγιασμό των δομημένων χώρων (πυρών), χρονολογούμενης στα τέλη του 4ου αιώνα π.Χ.

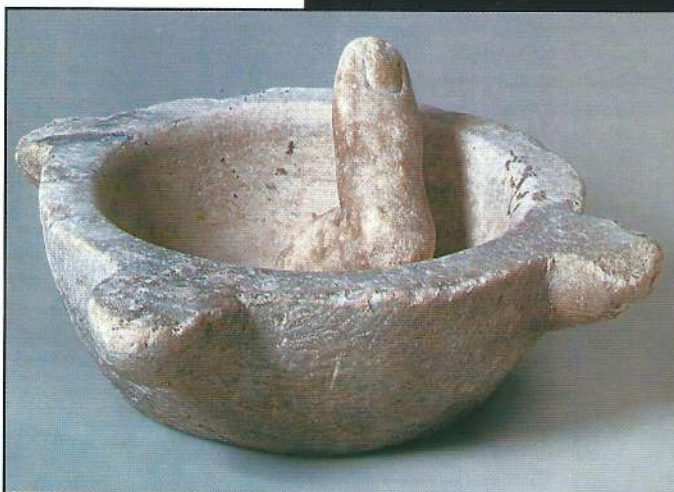
Στο Σύνταγμα, όπου οι εργασίες άρχισαν το καλοκαίρι του 1992 και ολοκληρώθηκαν το 1997, οι ανασκαφές προσέφεραν ιδιαίτερες πληροφορίες για τα ανατολικά κράσπεδα της αρχαίας πόλης. Σε έναν χώρο επτά στρεμμάτων και πλέον, είχαμε για πρώτη φορά μια πλήρη εικόνα της αδιάσπαστης συνέχειας κατοίκησης στην περιοχή, από τον 5ο αιώνα π.Χ. έως τις ημέρες μας. Αποκαλύφθηκε τμήμα της κοίτης του ποταμού Ηριδανού (πλάτους άνω των 50 μέτρων) και του αποστραγγιστικού αγωγού της παρακείμενης αρχαίας οδού που οδηγούσε από τις Πύλες του Διοχάρους προς τα Μεσόγεια, με τα παρόδια νεκροταφεία (του 4ου και του 3ου αιώνα π.Χ. – συνολικά βρέθηκαν 300 τάφοι) καθώς και μεγάλο μήκος τμημάτων του αρχαϊκού πεισιστράτειου υδραγωγείου. Ανάμεσα στα ευρήματα ξεχωρίζουν επτά λάκκοι χυτηρίων των κλασικών χρόνων και το υστερορωμαϊκό βαλανείο (λουτρικό οικοδομικό συγκρότημα) που χρονολογείται στα χρόνια που ακολούθησαν την καταστροφή της πόλης από τους Ερούλους το 267 μ.Χ. (το οποίο αποσπάστηκε για να τοποθετηθεί στην Πανεπιστημιούπολη). Πυκνότερες συστάδες τάφων του εκτεταμένου, όπως προέκυψε, «Ανατολικού Νεκροταφείου» ανασκαφθηκαν σε μία έκταση που εκτείνεται από τη βόρεια πλευρά της Πλατείας Συντάγματος έως την οδό Κοραή (209 κλασικοί τάφοι στο φρέαρ Αμερικής και μόνο 24 κλασικοί και υστεροκλασικοί και ρωμαϊκοί στον σταθμό «Πανεπιστημίου»).

Η ανασκαφή στον σταθμό «Κεραμεικός», στη συμβολή της οδού Πειραιώς με την Ιερά Οδό απέδωσε έναν αριθμό 1.191 ταφών, διαφόρων τύπων, χρονολογούμενων από τον 7ο έως τον 3ο αιώνα π.Χ. Για αρκετό καιρό όλοι παρακολούθησαν με αγωνία τη διαμάχη για τη συνέχιση των εργασιών στη θέση αυτή, που γειτνιάζει με τον αρχαιολογικό χώρο του Κεραμεικού, όπου βρίσκεται και το περίφημο «Δημόσιο Σήμα». Και αυτό διότι η συνέχιση της Γραμμής 3 από το Μοναστηράκι προς τον σταθμό «Κεραμεικός», θα διερχόταν κάτω από τον αρχαιολογικό χώρο, και μάλιστα σε μικρό βάθος, θέτοντάς τον σε μεγάλο κίνδυνο. Υστερα από τη σύσσωμη κινητοποίηση του αρχαιολογικού κόσμου, αποφασίσθηκε η μετακίνηση της σήραγγας εκτός του σκάμματος στη βόρεια παρυφή της Ιεράς Οδού, το οποίο ευτυχώς θα διαμορφωθεί σε αρχαιολογικό χώρο.

Τα κινητά ευρήματα από τις ανασκαφές του Μετρό, τα οποία προέρχονται από τους χώρους ευθύνης της Γ' και Α' Ε-

Αμέσως έλκει την προσοχή μας το ανεπαίσθητο χαμόγελο και οι φυλλόσχημες τούφες μαλλιών που πέφτουν ανέμελα στο μέτωπο και στους κροτάφους στο κεφάλι αυτού του αγοριού, το οποίο αποτελεί το σώμα ενός ρωμαϊκού σπονδικού αγγείου, τύπου γνωστού μόνο στην Αθήνα (ανασκαφές Κεραμεικού). Στον λαιμό του (βάση του αγγείου) φορά περίπλοκο με απλό κόσμημα σε σχήμα μηνίσκου. 3ος αιώνας μ.Χ. – πρώτο ήμισυ 4ου αιώνα μ.Χ. Σταθμός «Ακρόπολις». (Αρ. Κατ. 52). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Είναι πράγματι εντυπωσιακός αυτός ο μαρμάρινος δοίδικας (γονδοχέρι) σε μορφή λυγρισμένου δακτύλου. Όπως είναι επόμενο, χρησιμοποιε, μαζί με ένα υγδίο (γονδί) ή με μια λεκανίδα (όπως αυτή η μαρμαρίνη της εικόνας), για την κονιορτοποίηση δημητριακών, καλλυντικών ή χρωστικών ουσιών, για την εκχύμιση καρπών και φαρμακευτικών ουσιών. Ο δοίδικας είναι των ελληνιστικών-ρωμαϊκών χρόνων (Αρ. Κατ. 89) και η μαρμαρίνη λεκανίδα των ρωμαϊκών-παλαιοχριστιανικών χρόνων (Αρ. Κατ. 90). Σταθμός «Ακρόπολις». © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Επιγραφή (με γραφή στοιχηδόν) με αποσπάσματα απολογισμού των Αθηναίων Αμφικτιόνων της Δήλου, οι οποίοι διαχειρίζονταν τα τεράστια έσοδα του Ιερού του Απόλλωνα. Το σώμα των Αμφικτιόνων ήταν υποχρεωμένο να παρουσιάζει απολογισμό των πεπραγμένων μετά τη λήξη της αρχής του. Οι απολογισμοί αναγράφονταν σε δύο αντίγραφα, ένα για τη Δήλο και ένα για την Αθήνα. Περίπου 345 – 343 π.Χ., Φρέαρ Ζαπτείου (Αρ. Κατ. 123α-β). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Χάλκινο ενεπίγραφο δικαστικό πινάκιο. Σε πινάκια αυτού του είδους αναγραφόταν το όνομα του υποψηφίου δικαστή. Τα πινάκια τοποθετούντο σε ειδικές εγχοπές μαρμάρινων κληρωτηρίων (κανονίδων) για την πραγματοποίηση της εκλογής. Το πινάκιο αυτό φέρει την ακόλουθη εγχάρακτη επιγραφή σε δύο στίχους: «Χαι[ρ]έστρατος Λαμ(πτρεύς) Φορυσκίδο» (Χαιρέστρατος, γιος του Φορυσκίδου από τον αττικό δήμο των Λαμπτρών, της Ερεχθίδος φυλής). Περίπου 370-360 π.Χ. Από τον τάφο 148. Σταθμός «Σύνταγμα» (Αρ. Κατ. 137).
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Χάλκινο αγαλμάτιο γυμνού νέου, πιθανώς αθλητή. Τόσο οι αναλογίες του σώματος, η διάπλαση των μυνώνων, όσο και η ήσυχη, ρέουσα φόρμα του προσώπου, με τα έντονα θηλυπρεπή χαρακτηριστικά (σαρκώδη χείλη) και η επιμελημένη απόδοση της κόμης που καταλήγει πίσω σε χαμηλό κροβύλο, παραπέμπουν σε υστεροκλασικά αντίστοιχα αγάλματα. 1ος αιώνας π.Χ. Από το πηγάδι 4 του Φρέατος Ζαπλείου (Αρ. Κατ. 126).

© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Χάλκινο άκρο ποδιού με σανδάλι. Ο τρόπος δεσίματος εμφανίζεται ήδη από τα αρχαϊκά και συνεχίζει στα ελληνιστικά και ρωμαϊκά χρόνια. Βρέθηκε στο ίδιο πηγάδι (4) με το χάλκινο άγαλμα του γυμνού νέου (αριστερά). Υστεροι ελληνιστικοί χρόνοι (:), Φρέαρ Ζαπλείου (Αρ. Κατ. 127). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Ομάδα μελαμβαφών και άβαφον αγγείων από τον τάφο 196. Τέλη 4ου - αρχές 3ου αιώνα π.Χ. Σταθμός «Σύνταγμα». (Αρ. Κατ. 138-144). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

φορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων εκτίθενται, με έναν πραγματικά έξοχο τρόπο, στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης του Ιδρύματος Ν.Π. Γουλανδρή (μια έκθεση η οποία εγκαινιάστηκε στις 29 Φεβρουαρίου 2000, αποτέλεσμα της συνεργασίας του Μουσείου με το υπουργείου Πολιτισμού / Βλ. και Corpus 16, σελ. 18). Στην έκθεση επιλέχθηκαν για παρουσίαση μόνο 500, τα πιο αντιπροσωπευτικά, από τα 30.000 ευρήματα που ήλθαν στο φως. Όπως υποστηρίζει ο καθηγητής Νικόλαος Σταμπολίδης, διευθυντής του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, βασικός στόχος της έκθεσης ήταν η τοπογραφική παρουσίαση των ευρημάτων, δηλαδή η έκθεσή τους «ως αναπόσπαστων τμημάτων της ιστορίας του χώρου ανεύρεσής τους». Φωτογραφίες των ανασκαφών, σχεδιαστικές αποτυπώσεις, αναπτύγματα και αναπαραστάσεις βοηθούν τον επισκέπτη να «αναγνώσει» τόσο τα ίδια τα ευρήματα όσο και τον χώρο στον οποίο βρέθηκαν. Η όλη έκθεση, αποτέλεσμα της έμπνευσης και της γνώσης της αρχιτέκτονος Μπέσσης Δρούγκα, διαρθρώνεται σε δύο επίπεδα: στο πρώτο επιδιώκεται η γνωριμία του επισκέπτη με τον δημόσιο και ιδιωτικό βίο στην αρχαία Αθήνα καθώς και η παρουσίαση νεκροταφείων και μεμονωμένων ταφών ενώ στο δεύτερο επίπεδο ακολουθείται ένας

τοπογραφικός διαχωρισμός ανά σταθμό του Μετρό. Οι σταθμοί αυτοί αποτελούν με τη σειρά τους ξεχωριστές ενότητες. Δεδομένου ότι το αντιπροσωπευτικό υλικό καλύπτει μια ευρύτατη περίοδο από τα μυκηναϊκά έως τα βυζαντινά χρόνια, παρουσιάζεται με εύγλωττο τρόπο η διαχρονική ιστορία της πρωτεύουσας. Με αυτόν τον τρόπο η έκθεση, από τα μικρά και ταπεινά αντικείμενα καθημερινής χρήσης έως τα πιο όμορφα γλυπτά και τα αριστουργηματικά αγγεία, είναι αναγνώσιμη τόσο από τον επιστήμονα όσο και από τον απλό επισκέπτη, Έλληνα ή ξένο. ■

Γυάλινα μυροδοχεία από τάφο (T68) των πρώιμων ρωμαϊκών χρόνων (1-50 μ.Χ.) Σταθμός «Σύνταγμα» (Αρ. Κατ. 153-161). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μαρμάρινο ακρόλιθο γυναικείο κεφάλι, προορισμένο ίσως για ένθεση σε λατρευτικό άγαλμα. Το μικρό και κλειστό στόμα, το ήρεμο πλάσιμο της επιφάνειας του προσώπου, το στραμμένο προς τα πάνω βλέμμα των ματιών που είναι βυθισμένα στις κόγχες, είναι στοιχεία που παραπέμπουν στα γλυπτά του Σκόπα από την Τεγέα. Πρώιμος 3ος αιώνας π.Χ., σταθμός «Σύνταγμα» (Αρ. Κατ. 169). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μαρμάρινο αγαλμάτιο της θεάς Αθηνάς. Η θεά φορά πέπλο, ζωσμένο ψηλά κάτω από το στήθος και με μακρύ απόπτηγμα. Ο έντονος διασκελισμός και η συστολή της, σε συνδυασμό με την προτομή της Μέδουσας-Γοργούς και με τη θέση των χειρών, δηλώνουν στάση μάχης (2ος αιώνας μ.Χ.). Σταθμός «Σύνταγμα» (Αρ. Κατ. 171). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Γυμνό αντρικό άγαλμα που ίσως εικονίζει τον Απόλλωνα Λύκειο. 1ος αιώνας μ.Χ., σταθμός «Σύνταγμα» (Αρ. Κατ. 170). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

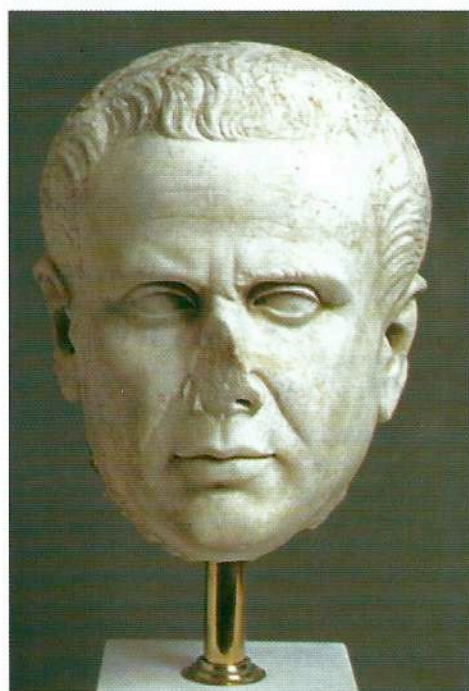

υπάρχει η επιγραφή: ΜΟΥΣΑ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΕΣ ΑΛΕΩΝ. Περίπου 150 μ.Χ. Από τον τάφο 29, Φρέαρ Ηρώδου του Αττικού (Αρ. Κατ. 179).
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

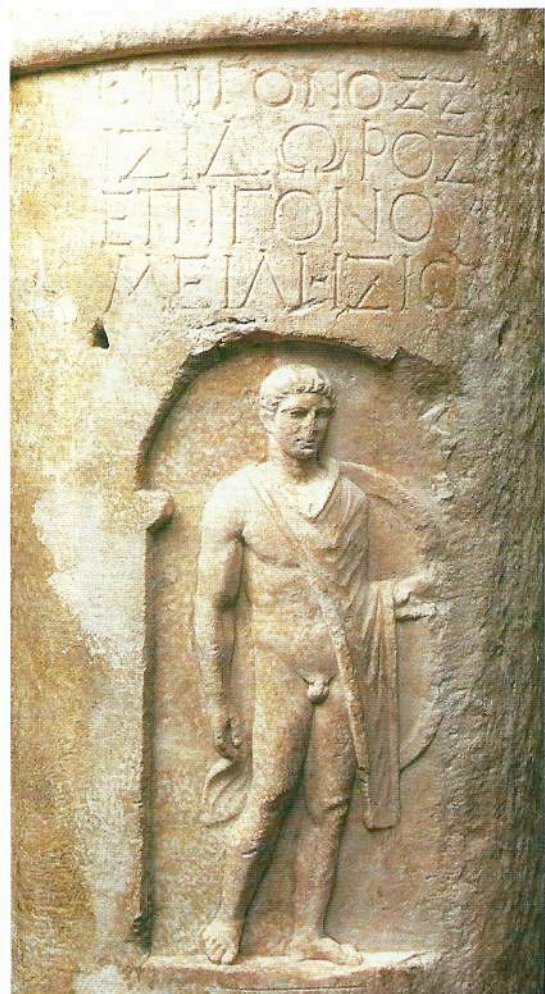
Μαρμάρινη επιτύμβια αετωματική στήλη, από πεντελικό μάρμαρο, που εικονίζει ιέρεια της αιγυπτιακής θεάς Ισιδας (αυτό προκύπτει από το σείστρο και από τον καδίσκο που κρατά η μορφή, η γιρλάντα από ρόδακες που καλύπτει διαγώνια το στήθος και ο ισιακός κόμβος). Στο επιστύλιο

Χρυσά τρίλοβα φύλλα και δακτυλίδια. Βρέθηκαν σκορπισμένα μέσα σε μια λίθινη σαρκοφάγο που περιείχε ανδρικό σκελετό. Τα χρυσά φύλλα πρέπει να διακοσμούσαν το ένδυμα του νεκρού. 1ος - 2ος αιώνας μ.Χ. Σταθμός «Ευαγγελισμός» (Αρ. Κατ. 196). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μαρμάρινη ρωμαϊκή προσωπογραφία, που παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με άλλες δύο που βρέθηκαν στη Δήλο και χρονολογούνται στο διάστημα 100-60 π.Χ. Εντυπωσιάζει η άρτια καλλιτεχνική και τεχνική της εκτέλεση καθώς και η σοβαρή και συγκρατημένη έκφραση του προσώπου. Σταθμός «Σύνταγμα» (Αρ. Κατ. 173). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μαρμάρινος αττικός επιτύμβιος ενεπίγραφος κιονίσκος με ανάγλυφη παράσταση γυμνού νέου που φέρει χλαμύδα και κρατά ασπίδα στο αριστερό χέρι. Ο κιονίσκος εντάσσεται σ' εκείνα τα επιτύμβια μνημεία που έγιναν κοινά στους ελληνιστικούς χρόνους, μετά την απαγόρευση του Δημητρίου του Φαληρέως, το 317 π.Χ., κατά της κατασκευής πολυτελών και πολυδάπανων ταφικών μνημείων. 1ος αιώνας π.Χ. - 1ος αιώνας μ.Χ. Φρέαρ Ηρώδου του Αττικού. (Αρ. Κατ. 183).
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

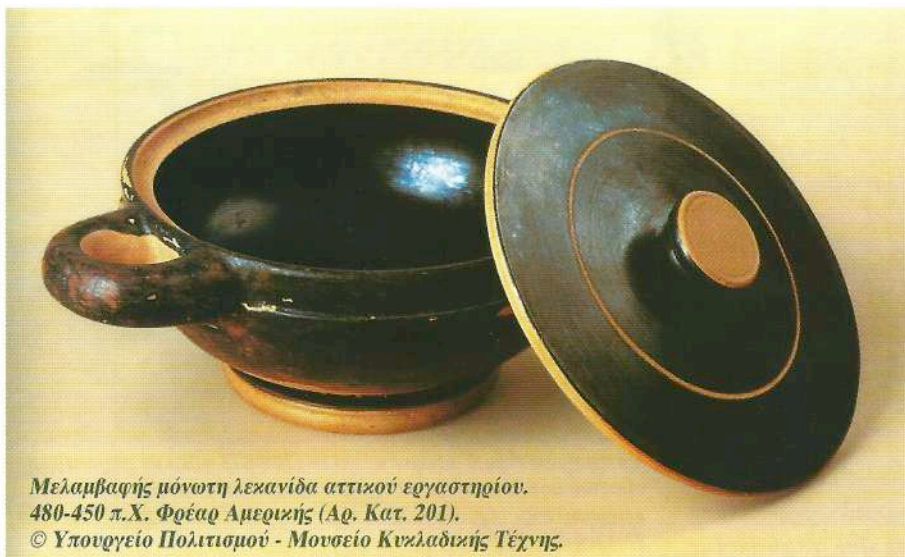

Η κεφαλή του αρχαϊκού αγάλματος ήταν εντεθειμένη σε ορθογώνιο, αδρά κατεργασμένο ογκόλιθο, όπου και στερεώθηκε με μολύβι, χυμένο κατά στρώσεις, αφήνοντας ορατό μόνο το πρόσωπο. Ο ογκόλιθος με την ένθεση του προσώπου, πιθανώς φυλακτικού-αποτροπαϊκού χαρακτήρα, πρέπει να ήταν τοποθετημένος στο μεγάλο ρωμαϊκό οικοδόμημα του Εθνικού Κήπου (Κατ. σελ. 203). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Κεφαλή χάλκινου αγάλματος της εποχής του Αυστηρού Ρυθμού (περίπου 480 π.Χ.), που βρέθηκε στο Φρέαρ Ηρώδου του Αττικού, στον Εθνικό Κήπο. Ενθετοί είναι οι οφθαλμοί, οι βλεφαρίδες και τα χείλη. Το έργο εντάσσεται στην ίδια καλλιτεχνική παράδοση με άλλες γνωστές κεφαλές (όπως του «παιδός του Κριτίου» και του «ξανθού εφήβου», έργων που έχουν αποδοθεί στον Κριτίο, δημιουργό του συμπλέγματος των Τυραννοκτόνων). (Αρ. Κατ. 181)
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

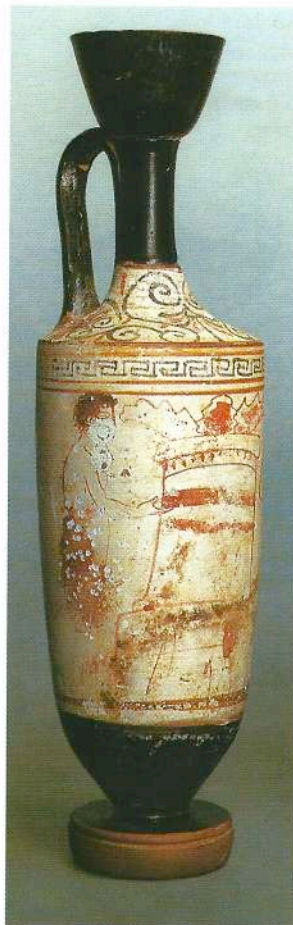

Ερυθρόμορφος αὐβάλλος με παράσταση δύο γυνών εφήβων που ασκούνται στο αγώνισμα της πάλης. Δεξιά τους διακρίνεται η «σκαλίσ» που χρησίμευε στην αναμόχλευση του χώματος του σκάμματος όπου διεξαγόταν η πάλη. Αμέσως δεξιά εικονίζεται ένα «μελιταίον κινάριον» (μικρόσωμο μαλτέζικο σκυλί). 490 - 480 π.Χ. Σταθμός «Κεραμεικός» (Αρ. Κατ. 311).
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

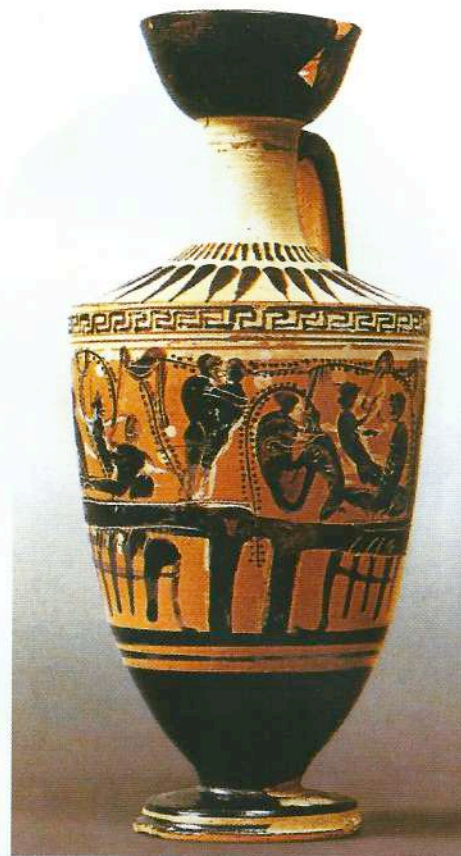

Μελανβαφής μόνωτη λεκανίδα αττικού εργαστηρίου. 480-450 π.Χ. Φρέαρ Αμερικής (Αρ. Κατ. 201).
© Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

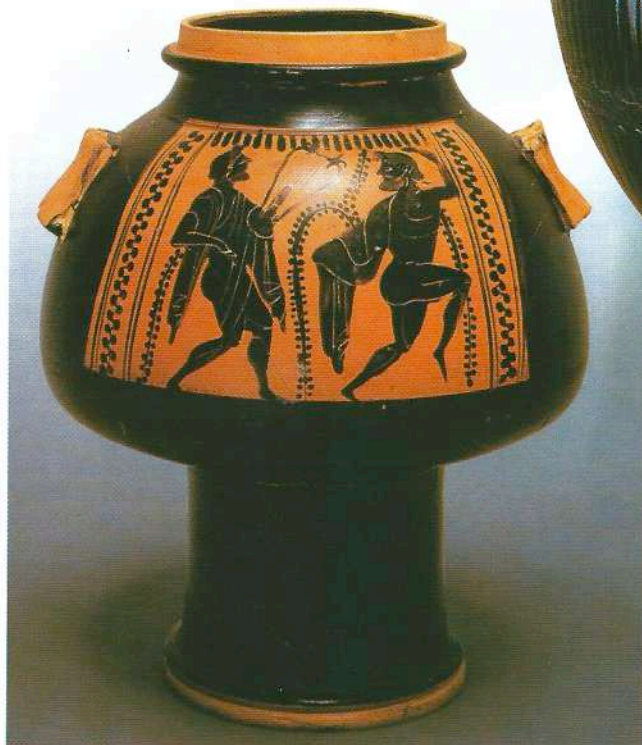
Λευκή λήκυθος (κύριον τύπου) με το εικονογραφικό θέμα της "επίσκεψης στον τάφο". Στη λεπτομέρεια (πάνω) διακρίνεται ολοφνρόμενη μια γονυκλινής θρηνώδης. Περίπου 420 π.Χ. Φρέαρ Αμερικής (Αρ. Κατ. 213). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μελανόμορφη λήκυθος με παράσταση ενός αρχαίου πορνείου. Εικονίζονται «σύγκλινα» ζευγάρια σε διάφορες στάσεις ερωτικών περιπτύξεων. 500-475 π.Χ. Σταθμός «Κεραμεικός» (Αρ. Κατ. 289). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μελαμβαφής οξυπύθμενος αμφορίσκος με μαύρο στίλπνο γάνωμα. Πρόκειται για αγγείο φύλαξης αρωματικών ελαιών. 430-400 π.Χ. Σταθμός «Κεραμεικός» (Αρ. Κατ. 391). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Μελανόμορφος ψυκτήρας (τύπου Β') με παράσταση νέου «βαρβιτιστή» και γενειοφόρου «κωμαστή», ο οποίος εκτελεί χορευτική κίνηση (σχήμα). 500-475 π.Χ. Σταθμός «Κεραμεικός» (Αρ. Κατ. 339). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Υστερογεωμετρικό μόνωτο κύπελλο (700-675 π.Χ.) με παράσταση ελαφιού που βόσκει και με εραλδικές προτομές αλόγων. Σταθμός «Κεραμεικός» (Αρ. Κατ. 256). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Λίθνη θήκη τεφροδόχου αγγείου, μέσα στην οποία είχε τοποθετηθεί ο χάλκινος λέβητας κάτω (Αρ. Κατ. 351).

Χάλκινος λέβητας. 500-475 π.Χ. Σταθμός «Κεραμεικός» © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

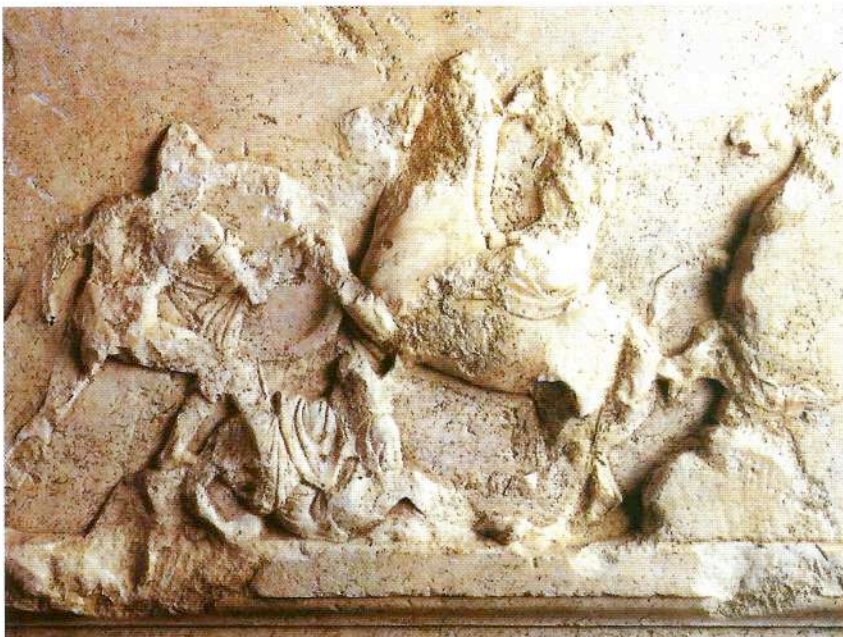

Τμήμα ερυθρόμορφης λουτροφόρου με παράσταση ενός πολεμιστή, ο οποίος πλήττεται από έφιππη Αμαζόνα. Αριστερά από τον πολεμιστή εικονίζεται δάφνη. Περίπου 410 π.Χ. Σταθμός «Κεραμεικός» (Αρ. Κατ. 410). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Πλαστική (γλυπτή) τριφυλλόστομη οινόχνη. Το πρόσθιο μέρος του αγγείου αποτελεί όρθια γυναικεία μορφή, που φορά ποδήρη χιτώνα (ή πέπλο) και ιμάτιο, το οποίο σχηματίζει πλούσια πτύχωση. Από το ύψος των ώμων ξεκινούσαν φτερά (ίσως πρόκειται για Νίκη ή απλώς για φτερωτή γυναικεία μορφή). Μέσα 4ου αιώνα π.Χ. Σταθμός «Κεραμεικός» (Αρ. Κατ. 444). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

Το παρόν άρθρο βασίζεται στον κατάλογο της έκθεσης «Η πόλη κάτω από την πόλη», παραγωγή των Εκδόσεων ΚΑΠΟΝ, με τη σύμφωνη γνώμη των επιμελητών, καθηγητή κ. Ν. Σταμπολίδη και κυρίας Λιάννας Παρλαμά.

Μαρμάρινη ενεπίγραφη στήλη θανόντων, από πεντελικό μάρμαρο. Φέρει καταλόγους ονομάτων Αθηναίων ιππέων πεσόντων σε μάχες του Πελοποννησιακού Πολέμου (πιθανώς από τις μάχες της Τανάγρας, του Σπαρτώλου και των Μεγάρων). Στο ανώτερο τμήμα της διακοσμείται με ανάγλυφη παράσταση σκηνής μάχης ιππέων με πεζούς. 420-400 π.Χ. Η στήλη είναι μνημείο του Δημοσίου Σήματος (Κεραμεικού) και βρέθηκε σε δεύτερη χρήση, πιθανώς ως κάλυμμα σαρκοφάγου. Φορέα Παλαιοιόγον Σταθμού Λαρίσης (Αρ. Κατ. 452). © Υπουργείο Πολιτισμού - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.